

سیاستگذاری‌های اجتماعی در ایران مؤلفه‌ها و نهادهای اصلی

به کوشش

پویا علاءالدینی

مترجمان

نرگس حقی، مونا خورشیدی، مریم رحیمی

مسعود فراهانی، علی فهیمی، سمیه قدوسی، فریده میزبانی

www.ketab.ir

سرشناسه	: علاءالدینی، پویا، ۱۳۴۶ - Alaedini, Pooya
عنوان و نام پدیدآور	: سیاستگذاری‌های اجتماعی در ایران: مولفه‌ها و نهادهای اصلی / به کوشش پویا علاءالدینی : مترجمان نرگس حقی ... [و دیگران]
مشخصات نشر	: تهران: شیرازه کتاب ما: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۳۵۱ ص: ۵/۱۴×۲۱×۲۱ س.م.
فروست	: مجموعه فلسفه و اقتصاد سیاسی: ۲۷.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۳۴۶-۱۵-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پادداشت	: عنوان اصلی: Social Policy in Iran: Main Components and Institutions
پادداشت	: مترجمان نرگس حقی، مونا خورشیدی، مریم رحیمی، مسعود فراهانی، علی فهیمی، سمیه قدوسی
پادداشت	: کتابنامه.
پادداشت	: نمایه.
موضوع	: ایران - سیاست اجتماعی - قرن ۱۴ Iran - Social Policy - 20th Century ایران - سیاست اجتماعی - قرن ۱۵ Iran - Social Policy - 21th Century ایران - اوضاع اجتماعی - ۱۳۵۸ - ۱۳۷۶ - ۱۹۷۹ - ۱۹۹۷ Iran - Social Conditions - 1979 - 1997 ایران - اوضاع اجتماعی - ۱۳۷۶ - ۱۹۹۷ Iran - Social Conditions - 1997 - 1376
شماره افزوده	: حقی، نرگس، ۱۳۵۹ - مترجم
شماره افزوده	: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی
رده بندی کنگره	: H۱۳۷۰
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۳۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۳۶۳۵

سیاستگذاری‌های اجتماعی در ایران

مؤلفه‌ها و نهادهای اصلی

به کوشش: پویا علاءالدینی

مترجمان: نرگس حقی، مونا خورشیدی، مریم رحیمی

مسعود فراهانی، علی فهیمی، سمیه قدوسی، فریده میزبانی

انتشارات: شیرازه کتاب ما

با همکاری مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی

www.shirazehketab.com

چاپ: پردیس دانش

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: فروردین ۱۴۰۲

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

۹ سپاسگزاری
۱۱ درباره نویسندگان فصول
۱۳ یادداشت دبیر مجموعه
۱۷ فصل اول: مقدمه‌ای بر سیاستگذاری اجتماعی در ایران پویا علاء‌الدینی / ترجمه سحبه قدوسی
۱۷ زمینه و چالش‌های سیاستگذاری اجتماعی در ایران
۳۲ معرفی فصل‌ها
۳۶ منابع
۴۱ فصل دوم: تحول نهادهای رفاه اجتماعی در ایران پویا علاء‌الدینی / ترجمه علی فهیمی
۴۱ مقدمه
۴۲ نهادسازی پیش از ۱۳۵۷
۵۰ تحول عمده رفاه اجتماعی پس از انقلاب
۵۸ مهم‌ترین سازمان‌های دولتی حوزه رفاه
۶۴ سازمان‌های فرادولتی انقلابی (بنیادها)
۷۲ نظام بیمه

۷۵ سخن آخر
۷۸ منابع
	فصل سوّم: سیاستگذاری سلامت و نظام سلامت در ایران: دستاوردها
۸۵ و چالش‌ها / علی حسن‌زاده/ ترجمه مونا خورشیدی
۸۵ مقدمه
۸۷ مروری اجمالی بر تحولات بخش سلامت ایران
۹۵ نظام سلامت ایران
۱۰۹ تأمین مالی سلامت و طرح تحول نظام سلامت
۱۲۲ نتیجه‌گیری
۱۲۵ منابع

فصل چهارم: سیاستگذاری آموزشی در ایران: تحولات چهار دهه

۱۳۳ گذشته / رضا امیدی و بویا علاءالدینی / ترجمه فریده میزبانی
۱۳۳ مقدمه
۱۳۶ خاستگاه آموزش مدرن در ایران
۱۳۷ تحولات سیاستگذاری از سال ۱۳۵۷
۱۴۶ دستاوردهای آموزش
۱۵۳ نابرابری میان مدارس و افزایش خصوصی‌سازی
۱۵۹ ایدئولوژی و تضاد منافع
۱۶۳ سخن آخر
۱۶۴ منابع

فصل پنجم: صندوق‌های مستمري در ایران: چالش‌ها و گزینه‌های

۱۶۹ اصلاحات / حسام نیکوپور و نرگس اکبرپورروشن
۱۶۹ مقدمه
۱۷۱ بستر قانونی بیمه‌های اجتماعی در ایران معاصر
۱۷۲ صندوق‌های مستمري ایران

۱۷۳ پوشش
۱۸۰ کفایت مزایا
۱۸۳ پایداری
۱۸۷ ساختار
۱۸۸ مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر مالیه صندوق‌های بازنشستگی
۱۹۱ فضای عمومی اقتصاد
۱۹۴ نظارت، مداخلات و بدهی دولت
۱۹۵ عوامل پارامتریک
۱۹۷ سرمایه‌گذاری و مدیریت دارایی
۲۰۱ حکمرانی
۲۰۳ گزینه‌های اصلاحات
۲۰۷ نتیجه‌گیری
۲۰۹ منابع

فصل ششم: سیاست‌های مسکن کم‌درآمدان و گروه‌های آسیب‌پذیر

۲۱۳ در ایران: یک ارزیابی انتقادی
-----	------------------------------------

پویا علاءالدینی و فردین یزدانی / ترجمه مسعود فراهانی

۲۱۳ مقدمه
۲۱۴ رویکردهای بین‌المللی در مورد سیاست‌گذاری مسکن
۲۱۷ اقدامات تأمین مسکن در دوران پیش از انقلاب
 سیاست‌های معطوف به مسکن خانوارهای فقیر و کم‌درآمد در دوران پس از
۲۱۹ انقلاب
۲۴۳ یارانه‌های مسکن
۲۴۷ روندهای دسترسی به مسکن، توان‌پذیری مسکن و فقر مسکن
۲۵۸ برنامه‌های حمایتی مسکن معطوف به گروه‌های آسیب‌پذیر
۲۶۴ نتیجه‌گیری
۲۶۸ منابع

یادداشت دبیر مجموعه

پذیرش سیاستگذاری اجتماعی به عنوان رشته‌ای مستقل در علوم انسانی منوط به قبول دو فرض مقدماتی است، نخست آنکه سیاستگذاری قابل تقلیل به سیاست نیست و دوم آنکه دولت در مفهوم متولّی اصلی سیاستگذاری، به میزان قابل قبولی از استقلال نسبت به روابط قدرت موجود در جامعه برخوردار است. هرچند این هر دو فرض امروز تا حدّ زیادی مورد وثوق متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه هستند، با اینهمه هنوز در استدلال مخالفان آنها آگاهی‌های لکارناپذیری نهفته است که از قضا می‌توانند برای ارزیابی موفقیت یا شکست سیاستگذاری‌های اجتماعی مورد توجه قرار گیرند. در مورد فرض اول یادآوری این نکته خالی از اهمیت نیست که در میان سه سنت مهمّ اندیشه اجتماعی در اروپا، یعنی سنت‌های انگلوساکسون، آلمانی و فرانسوی، تنها در سنت انگلوساکسون است که سیاستگذاری و سیاست از دو واژه مجزا برخوردارند که می‌تواند بیانگر دو مقوله متفاوت باشد. در سنت فرانسوی و آلمانی، از همان واژه برای نامیدن این دو مقوله استفاده می‌شود.

اگر سیاستگذاری را نظام هدفمندی از دستورالعمل‌هایی مشخص بدانیم که هدف از تدوین‌شان اتخاذ تصمیمات معینی است و نتایج معقولی را در پی دارند، صاحب‌نظرانی که نه بر استقلال سیاستگذاری از سیاست بلکه بر همپوشانی آن‌دو تأکید می‌کنند، بر این نظرند که آگاهی نسبت به اولی (یعنی سیاست) خودبه‌خود

وضعیت دومی (یعنی سیاستگذاری) را نیز معلوم خواهد کرد. به عبارت دیگر، آنگاه که به پرسش «چه کسی حکم می‌راند؟» پاسخ بگوییم، همزمان به پرسش «برای انجام چه کاری؟» نیز پاسخ داده‌ایم.

صاحب‌نظرانی نیز که برای دولت استقلال‌چندانی از روابط قدرت در جامعه قائل نیستند و آن را آینه یا ترجمان وفادارانه روابط قدرت نیروهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌دانند، یگانه اهمیت بازبینی و کاوش در سیاستگذاری‌های اجتماعی را در تشخیص میزان و شیوه رانتجویی هر یک از این گروه‌ها و همزمان آشکار شدن ناتوانی دولت‌ها در مقابله با آنها به‌شمار می‌آورند.

با اینهمه، همانطور که یادآوری شد، اغلب صاحب‌نظران حوزه سیاستگذاری برای مطالعه دستاوردها و کمبودهای سیاستگذاری‌های مشخص ترجیح می‌دهند دو فرض نامبرده را بپذیرند؛ یعنی هم قائل به تفکیک میان سیاست و سیاستگذاری باشند و هم دولت را به صحنه رقابت گروه‌های ذینفع تقلیل نداده و سیاستگذاری را متغیری مستقل در کارزار نامبرده به‌شمار آورند. این صاحب‌نظران نه تمامی اقدامات دولت‌ها را محدودکننده و سلطه‌جویانه می‌دانند و نه نقش دولت‌ها را منحصرأ به اعمال قدرت خلاصه می‌کنند. به یاد آنها اقدامات دولت همچنین حاصل فعالیت‌های فکرشده و عقلانی کارگزارانی است که دغدغه تشخیص و شناسایی مشکلات اجتماعی و تبیین چارچوب‌های برنامه‌ای - یا همان تدوین سیاستگذاری‌های اجتماعی - برای حل آنها را دارند. راه‌حلی‌هایی که از جمله مستلزم دانستن فرایندهای مساعدت و تصمیم‌گیری است و هم نیازمند آگاهی از آنکه چه کسی چه چیزی می‌خواهد، چه چیزی خواسته می‌شود و چگونه هر توافق عمومی هرچقدر هم که گسترده باشد را می‌توان به حوزه عمل جمعی وارد کرد.

از چنین منظری، نقد و بررسی سیاستگذاری اجتماعی در همان حال که وجه سیاسی خویش را حفظ می‌کند، اما به عوض تمرکز صرف بر موضوع قدرت یا همان مناقشات سیاسی، از یک‌سو به پرسش از موضوع نمایندگی مردمی دولت می‌پردازد و در سوی دیگر به نقد و بررسی نهادها به معنای قیود، محدودیت‌ها و محذورات ابداع شده انسانی‌ای می‌پردازد که ارتباطات انسانی را شکل می‌دهند. یعنی نقد و بررسی سازوکارهایی که طول عمرشان از سازندگان‌شان فراتر می‌رود و

استقرارشان در یک دوران معین حاصل باورها و ارزش‌های مشترک و عملکردهایی هستند که توانایی هماهنگ کردن زندگی اجتماعی مشخصی را داشته‌اند و هم‌اکنون باید موضوع بازبینی و بازاندیشی قرار گیرند تا موفق شوند بار دیگر از چنین توانایی‌ای برخوردار گردند. موفقیتی که بدون تردید مستلزم مشارکت عمومی، شناخت و تأکید بر باورها، ارزش‌ها و قالب‌های رفتاری مشترک دوران، یعنی شناخت اجتماعی از جامعه‌ای است که قرار است این سیاستگذاری‌ها توسط آن پذیرفته شوند.

مطالعاتی که در پنج حوزه متفاوت سیاستگذاری در این کتاب ارائه شده‌اند، همگی با ترسیم مسیر تاریخی سیاستگذاری‌های اجتماعی در حوزه مورد بحث، هم‌پیشی تاریخی از موضوع مورد نظر در اختیار گذاشته‌اند و هم با روشن کردن مسیر تغییر و تحولات، به نقد و بررسی دستاوردها و کاستی‌ها در هر حوزه توجه داده‌اند. در همین حال تلاش کرده‌اند بصیرت‌هایی را نیز از تبعات همپوشانی سیاستگذاری و سیاست در اختیار بگذارند و در مواردی نیز نقش نیروهای اقتصادی و اجتماعی را در رانت‌جویی‌هایی که به این سیاستگذاری‌ها وابسته هستند و نتایج نامطلوبی از نظر اجتماعی به همراه دارند گوشزد کنند.

مراد تقفی